

КРИМСЬКА ВЕСНА РОЗВИТКУ 2013

Майбутнє
громадянського
суспільства
України

vesna.gurt.org.ua

КИЇВ 2013

ВСТУП	3
-------------	---

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

ФОРМАТ ПОШУКУ МАЙБУТНЬОГО

1.1. ПОШУК МАЙБУТНЬОГО	6
1.2. КОНФЕРЕНЦІЯ «МАЙБУТНЄ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ»	11

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

ДЕНЬ ПЕРШИЙ

2.1. ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ТА ВСТУП	14
------------------------------------	----

ФАЗА «МИНУЛЕ»

2.2. СТВОРЕННЯ ХРОНОЛОГІЇ ВАЖЛИВИХ ПОДІЙ	17
--	----

Завдання

Результати

Коментарі

ФАЗА «СЬОГОДЕННЯ»

2.3. СТВОРЕННЯ МАПИ РОЗДУМІВ	25
------------------------------------	----

Завдання

Результати

Коментарі

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

ДЕНЬ ДРУГИЙ

ФАЗА «СЬОГОДЕННЯ» (ПРОДОВЖЕННЯ)

3.1. ТЕНДЕНЦІЇ	34
----------------------	----

Завдання

Результати

Коментарі

3.2. «ПИШАЄМОСЬ І ШКОДУЄМО»..... 42

Завдання

Результати

Коментарі

ФАЗА «МАЙБУТНЄ»

3.3. РОЗРОБКА СЦЕНАРІЇВ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ ДО 2018 РОКУ..... 46

Завдання

Результат

Коментарі

3.4. «ЧОГО МИ ХОЧЕМО?» ПОЧАТОК ПРОЦЕСУ..... 59

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ
ДЕНЬ ТРЕТІЙ

ФАЗА «СПІЛЬНІ ДІЇ»

4.1. «ЧОГО МИ ХОЧЕМО?» ПРОДОВЖЕННЯ ПРОЦЕСУ..... 62

Завдання

Результати

Коментарі

ФАЗА «ПЛАН ДІЙ»

4.2. ПЛАНУВАННЯ (ТРИ МІСЯЦІ ТА ТРИ РОКИ)..... 70

Завдання

Результати

Коментарі

4.3. ЗАВЕРШАЛЬНЕ КОЛО..... 81

УЧАСНИКИ..... 85

ШАНОВНИЙ ЧИТАЧУ!

Перед Вами книга, яка є напрацюванням учасників Конференції «Майбутнє громадянського суспільства України», що відбулась 16-18 травня 2013 року в м. Алушта в межах Кримської весни розвитку. Кримська весна розвитку - ініціатива Ресурсного центру ГУРТ, спрямована на пошук односторонніх з середовища лідерів місцевих громад, інститутів громадянського суспільства, соціальних інвесторів та експертів задля свідомої та успішної України, де громадянське суспільство гарантує гідність, впевненість та довіру поміж громадянами на місцевому та національному рівнях. Перша «Кримська весна розвитку» відбулась 17-20 травня 2012 року в м. Ялта та була присвячена темі «Самоорганізація у світі, що трансформується: як забезпечити собі місце під сонцем». Вона пройшла у форматі відкритого простору (vesna.gurt.org.ua/2012).

Для того щоб наблизитись до бажаного майбутнього і спробувати його зробити спільним для ключових сторін, які формують громадянське суспільство України, Ресурсний центр ГУРТ обрав для цього річної конференції **формат пошуку майбутнього (future search)**.

Ще під час першої конференції учасники висловили потребу у плануванні подальшого майбутнього громадянського суспільства, адже **без спільної мети часто втрачається сенс і в самому процесі**. Напередодні заходу ми зібрали думки будівників громадянського суспільства про актуальність теми пошуку майбутнього. Звучали, зокрема, такі:

Василина Дибайло, директор Партнерства «Кожній дитині»:

«Як в «Алісі в країні чудес», кажуть, якщо не знаєш, куди ти йдеш, то будь-яка дорога туди приведе. Тому для громадянського суспільства, для нашого сектору, важливо знати, чого ми хочемо досягти, якими ми себе бачимо, яке майбутнє, той світ, в якому ми хочемо жити. Такі форуми, як «Кримська весна розвитку», допомагають візуалізувати, вербалізувати це майбутнє і це дуже важливо».

Олександр Старовойтенко, президент ГО «За життя без шкідливих звичок»:

«Поганий той господар, який не планує завтрашній день. Все, що прописане на папері, сплановане, має більше шансів бути втіленим в життя. «Кримська весна 2012» заклала підґрунтя, наступний крок «Кримська весна 2013» - це справді вже буде той фундамент, який дасть змогу досягнути бажаних результатів».

Володимир Шейгус, виконавчий директор ІСАР «Єднання»:

«Вважаю, що «Кримська весна розвитку» - корисна для «третього сектору» і для людей, які мають причетність до заходу. Це добра можливість сформувати стратегічний напрямок, об'єднати зусилля й мати спільне бачення, куди рухатись і як розвивати громадянське суспільство в наступний період. Нас стало більше, з'явилися нові форми роботи громадських організацій, змінилося законодавство, тобто є нові віхи та можливості, які треба використовувати».

Про актуальність теми свідчить і кількість заявок, які ми отримали – **понад 400 лідерів** з усіх регіонів України виявили бажання взяти участь у цьогорічній Кримській весні розвитку.

Робочий склад учасників КВР-2013 формувався за такими критеріями: експертиза та вплив у своїй групі, управлінський рівень посади та функції. Крім того, цьогоріч ми намагалися залучити нових і нетипових для третього сектору представників і особливу увагу звертали на різноманіття їх складу (гендерне, регіональне, тематичне).

У цьогорічній Кримській весні розвитку взяли участь представники різних сфер, дотичних до розвитку громадянського суспільства: організації громадянського суспільства, органи державної влади та місцевого самоврядування, донорські організації, представники бізнесу, сфери культури, освіти та науки, ЗМІ та молодь. **Усі вони працювали у групах відповідно до своєї сфери, або у змішаних, що дало можливість почути голос кожного.**

В цій книжці ми пропонуємо разом із учасниками конференції пройти по чергово всі кроки, що були здійснені протягом трьох днів за формулою: **завдання, результати й коментарі до результатів**. А фотографії до кожної фази візуалізують процес творення майбутнього!

Сподіваємося, результат Кримської весни розвитку 2013 буде не лише візуальним нагадуванням про обіцянки та плани дій безпосередніх учасників, але й надійним орієнтиром для представників тих інституцій, які зацікавлені в подальшому розвитку громадянського суспільства України.

З повагою, команда ГУРТа

Проведення цього заходу стало можливим завдяки
фінансовій підтримці Уряду Королівства Швеції.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Формат
пошуку
майбутнього

1.1. ПОШУК МАЙБУТНЬОГО

ПЕРЕДІСТОРІЯ

Розходження у поглядах, прірви між спільнотами й переслідування приватних інтересів часто стають на заваді співпраці задля досягнення спільних цілей в організаціях та спільнотах. Стіна між керівниками і виконавцями, експертами й аматорами, тими, хто віддає і тими, хто отримує, заважає партнерству на основі колективних уявлень. **Методика пошуку майбутнього допомагає виявити можливості налагодження спільних дій, зважаючи на різноманіття інтересів та уявлень.**

Поняття «пошук майбутнього» вперше виникло в результаті експериментів зі створення новітньої моделі співпраці громадських організацій. Концепт було розроблено Марвіном Вайсбордом та Сандрою Джанофф у США. Попри те, що надалі оригінальне поняття пошуку майбутнього видозмінювалося, принципові складові методу залишилися в практично незмінному вигляді.

Вирішальним для становлення методики став пошук відповіді на питання, яким чином може велика кількість людей одночасно працювати над проблемами покращення й оптимізації системи з метою забезпечення впевненого і тривалого розвитку, не відмежовуючи та не ігноруючи інтересів окремих груп.

Першопрохідцями пошуку майбутнього вважають Еву Шіндлер-Рейнмен і Рональда Ліпітта, які ініціювали в 70-х роках минулого століття в США конференцію під назвою Community Future Conference, а також Еріка Тріста й Фреда Емері, які організували в Австралії Search Conference.

Для візуалізації механізму пошуку майбутнього уявіть кімнату, в яку поміщено цілу функціональну систему або осіб, на яких покладено відповідальність за втілення їхніх планів у життя.

Пошук майбутнього можна, з одного боку, розглядати як практичний інструмент утілення демократичних ідеалів в організаціях та громадах, з іншого боку – це метод фасилітації, який базується на системному підході й використовує окремі самоорганізовані елементи більшої системи.

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРИНЦИПИ

Невеличка історія, яку наведено нижче, проілюструє засади, на яких працює методика пошуку майбутнього:

Шестеро сліпих зібралися навколо слона і намагаються зрозуміти, на що вони натрапили. Перший сліпий намагається бік слона і каже: «Це стіна». Другий хапає тварину за хобот і резюмує, що «це схоже на змію». Третій, обхопивши слонячу ногу, стверджує: то не що інше, як дерево. П'ятий сліпий хапається за бивень слона і запевняє інших, що то спис. Шостий, тримаючи в руках хвіст, абсолютно певен того, що ніякий це не хвіст, а мотузка.

Всі шестеро мають справу з одним і тим самим слонем, але кожен вважає, що тримає в руках щось відмінне від іншого. Те, що різні люди тлумачать одні й ті самі речі, спираючись на відмінні точки зору, є фундаментальним законом пошуку майбутнього.

Спроектуювши цю анекдотичну історію на діяльність груп, організацій та громад, бачимо, що сприйняття та інтерпретації одних і тих самих речей людьми з різними поглядами

кардинально відрізняються. У процесі роботи вже звичною стала боротьба з точками зору, відмінними від наших власних. Як тільки ми маємо справу з уявленнями інших, ми намагаємося переконати їх стати на «правильний» шлях; відтак втрачаємо безцінний час та енергію, яких нам і так бракує.

За допомогою методики пошуку майбутнього ми можемо сприймати різноманіття точок зору не як проблему, а як перевагу. Відмінності між людьми й групами автоматично приводять до усвідомлення того, що життєспроможність організацій і громад залежить від різниці в інтересах. Люди, які мають неоднакові інтереси, разом відкривають розмаїття та взаємозв'язок своїх дій включно з їх потенційними наслідками і побічними ефектами.

З огляду на основні принципи, особливість методу пошуку майбутнього полягає в такому:

- **Розгляду підлягає широкий спектр інтересів**, тому більш прийнятним і практично виправданим є представлення їх у вигляді системної цілісності. Цей підхід забезпечує відтворення більшого поля різноманіття і нівелює ієрархічність структури. Всі можуть узяти участь і довідатися, яким чином буде оброблено запити, кожен учасник може навчитися чогось від інших присутніх;
- **Думайте глобально, дійте локально!** Ідеї майбутнього розвиваються в історичному та всесвітньому масштабах. Такий кут зору забезпечує порозуміння, стимулює готовність до дій і розширює спектр можливостей;
- **Учасники організують свою роботу самі:** акцент роблять не на вирішенні проблем у діалозі. Актуальні завдання вирішують колективно. Всі сприймають установки та погляди інших відкрито і відверто, а діяльність розпочинається на основі взаємної згоди;
- **Колективні уявлення слугують відправною точкою всіх міркувань та дій.**
- **Конфлікти щодо принципових положень не беруться до уваги.** Завдяки презумпції поваги до різних поглядів звичне напруження, з яким усі боролися, зникає.

Комплексний, інтегрований означає: проекти будуть самоорганізованими й реалізовуватимуться на основі колективних уявлень, у історичному й світовому масштабах. На практиці такі принципи дозволяють створити робочу атмосферу, яка більше не страждає через відмінності між учасниками, а виграє від них. Розмаїття інтересів і поглядів виступає як ресурс і звільняється від стереотипних конотацій.

ПРОЦЕС

Характерним для пошуку майбутнього є згуртування зацікавлених осіб, адже це груповий метод, і до сесії найчастіше залучають від 40 до 80 учасників. Учасники представляють сім-вісім основних груп інтересів, які цікавляться темою пошуку майбутнього або зустрічаються заради запобігання можливим негативним наслідкам. Якщо це підприємство, то, відповідно, запрошують співробітників, менеджерів, членів правління, постачальників, клієнтів, дилерів, начальників відділів та акціонерів. Склад учасників репрезентує не тільки категорії інтересів, а й відображає ще один з вимірів різноманіття, оскільки конференція з пошуку майбутнього об'єднує людей, які володіють знаннями і мають бачення теми, є авторитетними і мають можливість вплинути на процес втілення рішень, людей, які зустрілися, аби дійти спільного рішення. **Відтак можна сказати з певністю, що методика дозволяє реально представити увесь спектр точок зору та змодельовати цілісну систему інтересів.** Група з такої кількості осіб, з одного боку, достатньо велика, аби ділитися на вісім робочих підгруп, з іншого боку, така група може здійснювати обмін думками на пленумі й вести конструктивний діалог.

Сесія пошуку майбутнього триває близько 16 годин упродовж трьох днів. Захід починається опівдні, відтак робота триває полудня, потім цілий день і ще півдня, а дві ночі будуть ефективним засобом «перетравити» в тиші отримані від роботи враження і перетворити відкриття на дії.

ПЕРЕБІГ КОНФЕРЕНЦІЇ

Техніка пошуку майбутнього базується на особливих принципах фасилітації групової самоорганізації: можливості контролю з боку організаторів або фасилітаторів, які стають на заваді новим перспективам і поглядам, обмежено. Саме через те, що процес самоорганізований, відповідна підготовка є вирішальним фактором досягнення успіху, адже з моменту відкриття конференції вже не буде можливості заповнити організаційні прогалини. До того ж це і є причиною впливу належної підготовки на успіх заходу. Місце проведення конфе-

ренції вибирають так, щоб учасники впродовж трьох днів не відчували себе обмеженими: на кожного присутнього повинно припадати щонайменше 4 кв. м. Надзвичайно важливим також є денне освітлення.

Допомагає на початку конференції встановлення спільних правил-орієнтирів для учасників:

- Ми даємо простір всім ідеям та уявленням;
- Все записуємо на плакатах;
- Ми до всіх прислухаємося;
- Ми йдемо за розкладом;
- Ми поважаємо спільноту;
- Ми виявляємо проблеми та відмінності, але зараз не беремося над ними працювати.

Ці принципи такі універсальні, так зрозуміло сформульовані, що ніяких питань в учасників з цього приводу зазвичай не виникає. Якщо в ході конференції актуалізуються якісь особисті емоційні механізми, то правила слугують нагадуванням і опорою для співпраці.

1.2. МАЙБУТНЄ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ. КОНФЕРЕНЦІЯ У ФОРМАТІ ПОШУКУ МАЙБУТНЬОГО

КОМАНДА

Команда фасилітаторів: **Тетяна Гончарук, Маріанна Якимець, Джо Тьопфер**

Команда документаторів: **Любов Єремичева, Оксана Зайцева**

УЧАСНИКИ

В заході взяли участь 44 учасники – представники різних сфер, дотичних до розвитку громадянського суспільства України. Всі учасники були об'єднані в 7 секторних міні-груп («Влада», «ОГС», «Донори», «Бізнес», «Молодь», «ЗМІ», «Культура, освіта, наука»). Кожній секторній групі було присвоєно відповідний колір: «Владі» - синій; «ОГС» - зелений; «Донорам» - білий, «Бізнесу» - помаранчевий, «Молоді» - салатний; «ЗМІ» - жовтий, «Культурі, освіті, науці» - червоний. Учасники секторних груп протягом заходу час від часу переходили з групи в групу, поєднувались у нові комбінації і створювали 6 змішаних міні-груп. У кожній змішаній групі був представник того чи іншого сектора.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

День перший

16 травня, 2013

Джо Тьопфер представив формат пошуку майбутнього та наголосив на основних принципах. Зокрема, зазначив, що **особливість конференції: самоорганізація та відповідальність кожного учасника за свої подальші дії**. Фокус заходу – громадянське суспільство. Під час обговорень можливі конфлікти, адже учасники різні й представляють різні сегменти суспільства. Групова динаміка відбуватиметься відповідно до теорії «4 кімнати змін». Кожен учасник протягом трьох днів пройде стадії комфорту (кімната 1), заперечення проблем і небажання змінюватись (кімната 2), стадію сумнівів (кімната 3) та етап знаходження нового рішення, інноваційності (кімната 4).

«Нині всі учасники перебувають у зоні комфорту, але це зміниться, – зазначив Джо Тьопфер, – старе мислення буде зруйноване, настане стан хаосу, некомфортна зона. Як із цього вийти? Шляхом створення нового. Сьогодні ми будемо працювати в «теперішньому», за принципом «тут і зараз». Я як фасилітатор відповідаю за часові рамки та групові дискусії, а ви – за зміст. Така угода». Пан Тьопфер наголосив, що краще за все працювати, якщо: вимкнути телефони, зробити інформацію публічною, слухати одне одного, концентруватися на тому, що об'єднує і насолоджуватися процесом.

ФАЗА «МИНУЛЕ»

2.2. СТВОРЕННЯ ХРОНОЛОГІЇ ВАЖЛИВИХ ПОДІЙ

Мета цієї фази – допомогти учасникам проаналізувати та усвідомити своє минуле, щоб зрозуміти, куди рухатися в майбутньому. Вписати історію та еволюцію громадянського суспільства України до ширшого контексту і визначити приховані передумови для спільних дій. В рамках фази учасники отримали перше завдання – самостійно визначити ключові точки трьох перспектив та зафіксувати їх у робочих зошитах:

ОСОБИСТОЇ:

зазначивши досвід, який сприяв особистісному росту та становленню в період з 1980 до 1990 років; з 1991 до 2000 років; з 2001 дотепер.

ГЛОБАЛЬНОЇ:

зафіксувавши події у світі, що вплинули на формування сучасного суспільства в період з 1980 до 1990 роки; з 1991 до 2000 роки; з 2001 дотепер.

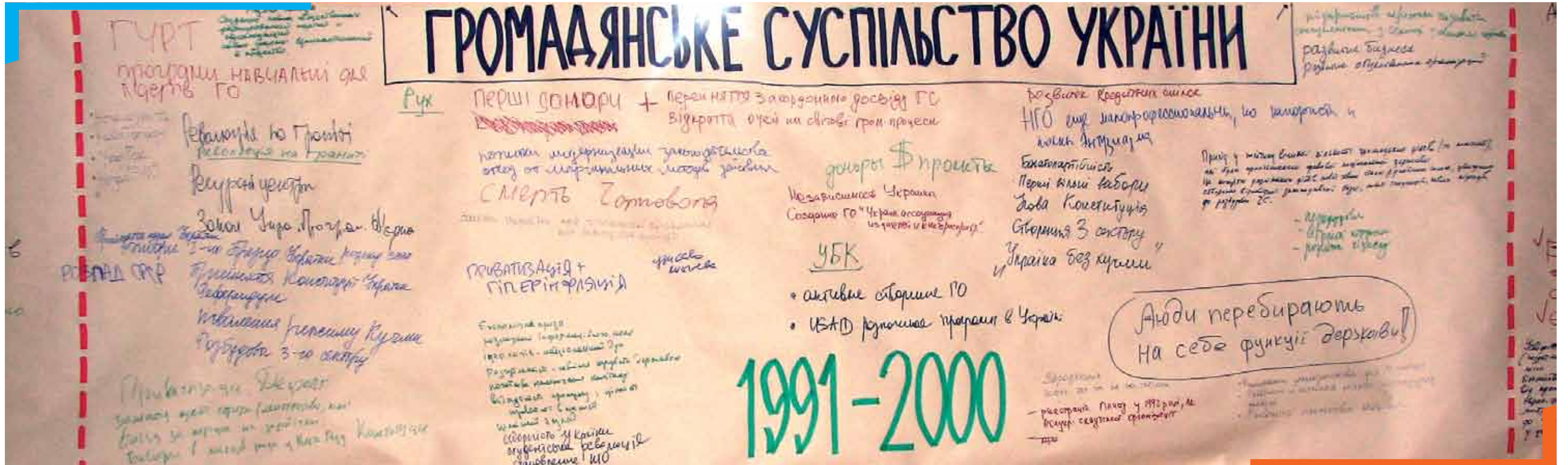
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА:

визначивши критично важливі події та ключові точки розвитку в період з 1980 до 1990 років; з 1991 до 2000 років; з 2001 дотепер.

Після 15-хвилинної рефлексії учасники в довільній формі підходили до часових шкал, представлених трьома великими плакатами на стінах: **громадянське суспільство, глобальні події, особистий досвід** і заповнювали їх особистими спогадами, визначаючи ключові події та поворотні моменти свого життя та української і всесвітньої історії. В цей час відбулося помітне пожвавлення – учасники переходили від стіни до стіни, записуючи маркерами те, що вони вважають значимим у різні періоди.

Досвід кожного учасника, зафіксований у часових шкалах, буде використано для формування напрямку подальших дискусій.

Учасники зібрались у **зовнішніх змішаних** групах, щоб проаналізували **новітню історію та факти, описані в 3-х часових шкалах**, і обговорити **їхнє значення для теми конференції**. У кожній групі були представники різних сфер – влада, ЗМІ, донори, молодь, громадські організації, бізнес, представники мистецтва, освіти, культури і науки.

Перед кожною групою стояло окреме завдання:

ГРУПИ 1 ТА 2

- Використовуючи особисту часову шкалу, розкажіть про життєвий досвід учасників.
- Яким чином ця розповідь стосується нашої роботи?

ГРУПИ 3 ТА 4

- Використовуючи шкалу розвитку українського громадянського суспільства, розкажіть про те, що відбувалося протягом останніх трьох десятиліть в Україні.
- Яким чином ця розповідь стосується нашої роботи?

ГРУПА 5

- Використовуючи глобальну часову шкалу, розкажіть про те, які події змінили світ у найближчому минулому.
- Яким чином ця розповідь стосується нашої роботи?

ГРУПА 6

- Беручи до уваги всі три шкали, розкажіть, яким чином вони пов'язані між собою впродовж останніх тридцяти років.
- Яким чином ця розповідь стосується нашої роботи?

Після обговорення кожна група виступила з невеличкою доповіддю.

ГРУПА 1

представила інтерпретацію особистої часової шкали в періоди з 1980 до 1990 років, з 1991 до 2000 років, з 2001 року дотепер. На думку учасників,

- У період з 1980 до 1990 року відбувалося формування основи майбутнього громадянського суспільства.
- У період з 1991 до 2000 рік відбувалося набуття професійних навичок та знань учасниками громадянського суспільства.
- З 2001 року і до нашого часу – створення експертної спроможності. Поява першого покоління громадських лідерів. Цей період приніс усвідомлення можливості впливати на розвиток громадського суспільства та посилив експертні можливості.

ГРУПА 2

представила інтерпретацію особистої часової шкали в періоди з 1980 до 1990 років, з 1991 до 2000 років, з 2001 року дотепер з таким результатом:

1. Етапи життя: народження, освіта, професійна діяльність.	2. Формування особистості під впливом радянської дійсності.	3. Формування родини, сімейних цінностей – заплановане державою життя.	4. Розпад СРСР і як наслідок: а) Поява/поширення альтернативних джерел інформації; б) Можливість поїздок за кордон; в) Зміна пріоритетів щодо матеріальних, економічних цінностей.
5. Зміна світосприйняття.	6. 2000-2004 рр. – усвідомлення необхідності зміни країни через зміну керівництва.	7. 2005 р. – усвідомлення того, що змінювати країну потрібно, починаючи з себе.	
8. Розбудова громадянського суспільства.			

ГРУПА 3

представила інтерпретацію часової шкали громадянського суспільства України з 1980 до 1990 років; з 1991 до 2000 років; з 2001 дотепер.

На думку учасників, громадянське суспільство України з 1980 року до нашого часу пройшло етапи становлення, розвитку, криз та розчарувань.

СТАНОВЛЕННЯ	РОЗВИТОК	ПЕРШІ КРИЗИ
1. МИ ГОТОВІ БУТИ ВІЛЬНИМИ ПІД ВПЛИВОМ: • Протестних акцій; • Чорнобильської катастрофи; • Зародження Народного руху, затвердження прапора, гімну.	2. ЛЮДИ ПЕРЕБИРАЮТЬ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ: • Приватизація, ресурсні центри; • Розбудова «третього сектору»; • Формування національної ідеології; • Нова Конституція; • Нові українські ЗМІ.	3. ПЕРШІ РОЗЧАРУВАННЯ: • Розвал режиму «кучмізму»; • Помаранчева революція; • Неefективні дії громадськості; • Професіоналізація ОГС; • Розвиток законодавства.

ГРУПА 4

представила інтерпретацію часової шкали громадянського суспільства України з 1980 до 1990 років; з 1991 до 2000 років; з 2001 дотепер таким чином:

1980-1990	2000 – ДОТЕПЕР
• Кооперативи; • Дисидентський рух; • Народний рух; • Чорнобильська катастрофа; • Афганістан; • Гласність.	• Інтернет; • Помаранчева революція; • Законодавство у сфері ОГС; • Скорочення донорської допомоги; • Економічна криза; • Сучасна українська література; • Євроінтеграція; • Активізація корпоративних фондів; • Зменшення громадської активності.

ГРУПА 5

надала інтерпретацію глобальної світової шкали в період з 1980 до 1990 років; з 1991 до 2000 років; з 2001 дотепер:

ПОЛІТИКА:

- Війни, терористичні акти;
- Розпад соціалістичного блоку;
- Розширення Європейського союзу;
- Демократичні революції;
- Релігійні конфлікти;
- Терористичні акти;
- Світові економічні кризи;
- Утворення незалежних держав.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ:

- Технологічна революція (розвиток та поширення Інтернет, Фейсбук);
- Екологічні проблеми (Чорнобильська катастрофа, глобальне потепління).

ГРУПА 6

беручи до уваги всі три шкали, надала інтерпретацію всіх трьох часових шкал (1980-1990 роки; 1991-2000 роки; 2001- сьогодення) й визначила, яким чином вони пов'язані між собою впродовж останніх тридцяти років.

Значимою є циклічна модель:

Особливості трьох часових шкал:

- потреба в ціннісній опорі;
- відповідальність кожного/ кожної;
- занижена самооцінка народу.

КОМЕНТАРІ УЧАСНИКІВ:

Людмила Безсонова:

«На мою думку, події, які відбулися, не є минулим. Вони є нашим сьогоднішнім. Це те, що відбулося з нами, тому воно буде впливати на нас весь час, до кінця нашого життя».

Андрій Климчук:

«Добре пам'ятати про те, що сталося, але доки ми будемо розвиватися «під соусом» минулого, доти ми його не позбудемося. Треба робити висновки і йти далі».

ФАЗА «СЬОГОДЕННЯ»

2.3. СТВОРЕННЯ МАПИ РОЗДУМІВ

Другу половину дня було присвячено роботі над фазою «Сьогодні». «З минулого ми плавно рухаємось у теперішнє», – наголосив Джо Тьопфер.

Перед учасниками нове завдання – створити мапу роздумів (mind map), виходячи з актуальних поточних тенденцій у суспільстві (соціальних, політичних, релігійних, фінансових, екологічних, технологічних тощо), які можуть впливати на майбутнє громадянського суспільства.

Мета вправи – створити якнайширші контексти (соціальний, економічний, політичний, релігійний, фінансовий, екологічний, технологічний тощо) для діалогу та процесу прийняття рішень (зробити так, щоб кожен говорив про один і той самий «світ»).

Фасилітатор заходу оголосив критерії, які є визначальними для створення мапи роздумів.

До тенденцій належать явища, що мають:

- динаміку;
- вплив на розвиток громадянського суспільства;
- вони будуть існувати завтра.

Із рекомендацій для створення мапи роздумів (MIND MAP):

- Тенденція відображає напрямок руху: від більшого до меншого, від меншого до більшого, від великого до малого, від малого до великого і т.д. Без суджень та аналізу. Це не перелік проблем;
- Взаємовиключні тенденції можливі, якщо сторони наводять приклади, які це підтверджують;
- Використовувати конкретні приклади для ілюстрації кожної тенденції;
- Людина, котра пропонує тенденцію, показує її місце на діаграмі;
- Важливо, щоб кожен почув приклади, наведені іншими.

«Ми робимо це у форматі групового «мозкового штурму» – ніяких оцінок чи заборон на висловлювання, немає потреби досягати згоди», - пояснює фасилітатор.

Результати «мозкового штурму» фіксувались командою фасилітаторів на великому настінному плакаті. Процес обговорення та озвучення тенденцій учасниками проходив жваво та динамічно, подекуди виникали дискусії й навіть суперечки з приводу тих чи інших тенденцій та їх доцільності як складової мапи роздумів (mind map).

Після створення мапи роздумів (mind map) кожен учасник мав змогу проголосувати за обрану тенденцію наліпками – кожен отримав на руки сім «голосів» (7 наліпок). Наліпки відповідали кольору секторної групи учасника.

Загалом, учасники виділили 57 тенденцій, що впливають на майбутнє громадянського суспільства. Найбільше голосів отримали такі з них:

- зменшення свободи слова (9 голосів, із них 3 – від ЗМІ);
- зниження грамотності населення (9 голосів);
- девальвація моральних цінностей (9 голосів, із них 3 – від влади та 3 – від НУО);
- погіршення інвестиційного клімату (10 голосів, із них 4 – від ОГС);
- кількість ОГС зростає (10 голосів, із них 6 від представників науки та культури);
- зростає рівень корупції (10 голосів, із них 4 – від НУО);
- поглиблення економічної кризи (11 голосів, із них 3 – від влади, та 3 – від НУО);
- зростання невідповідності освіти вимогам ринку праці (10 голосів, із них 4 – від ОГС);
- збільшення кількості молоді, яка виїздить закордон (10 голосів, із них 4 – від молоді);
- збільшення впливу влади на громадський сектор (10 голосів, із них – 4 – від донорів, та 4 – від представників науки та культури);
- кількість джерел інформації зростає (14 голосів, із них 6 – від ЗМІ).

РЕЙТИНГОВА ТАБЛИЦЯ ТЕНДЕНЦІЙ

№	Тенденції	Загальна кількість голосів
1.	Зростання кількості джерел інформації (активізація використання маніпулятивних технологій, поширення неправдивої інформації)	14
2.	Поглиблення економічної кризи	11
3.	Зростання кількості ОГС	10
4.	Дедалі більше молоді виїждить за кордон	10
5.	Зростання невідповідності освіти вимогам ринку праці	10
6.	Зростання рівня корупції в країні	10
7.	Погіршення інвестиційного клімату	10
8.	Збільшення впливу влади на громадський сектор	10
9.	Збільшення обмежень у свободі слова, залежність ЗМІ	9
10.	Девальвація моральних цінностей	9
11.	Зростання можливостей для комунікації	9
12.	Зниження грамотності населення	9
13.	Зростання тиску влади на бізнес	8
14.	Зростання самоорганізації суспільних груп	7
15.	Зростає рівень професіоналізму ОГС	7
16.	Збільшення кількості лідерів, які потребують освіти	7
17.	Зростання політичної активності громадян	7

18.	Зростання впливу діячів культури, мистецтва	7
19.	Зростання правової неграмотності	7
20.	Зниження вимог до якості у суспільстві	6
21.	Зростання песимізму в суспільстві	6
22.	Зростання дискредитації розвитку ОГС	6
23.	Збільшення кількості користувачів послуг ОГС	5
24.	Зростання самоорганізації населення без участі професійних ОГС	5
25.	Зростання безробіття у сільській місцевості	5
26.	Зростання волонтерської активності	5
27.	Збільшення інтересу до самоосвіти у суспільстві	4
28.	Розвиток місцевого самоврядування	4
29.	Зростання кількості україномовної молоді	4
30.	Погіршення діалогу між владою та ОГС	4
31.	Розширення мережі експертів	4
32.	Зрощення церкви та держави	4
33.	Зародження та поширення індивідуальної благодійності	4
34.	Діалог між представниками бізнесу, влади та ОГС	3
35.	Зростання екологічної свідомості	3
36.	Збільшення попиту на якісно організовані заходи	3
37.	Зростання можливостей ОГС щодо підвищення своєї організаційної спроможності	3

38.	Зростання впливу молоді на суспільні процеси	3
39.	Зростання радикалізму серед громадян	3
40.	Зростання світоглядного розриву в суспільстві	3
41.	Покращується діалог влади з ОГС	2
42.	Зростання кількості резонансних справ	2
43.	Зростання мотивації самостійно конструювати майбутнє	2
44.	Збільшення конкуренції серед ОГС	2
45.	Зменшення впливу традиційних ЗМІ	2
46.	Посилення курсу євроінтеграції	2
47.	Зростання кількості віртуалів, маргіналів	2
48.	Зростання пропаганди здорового способу життя	2
49.	Зменшення зацікавленості громадян у політичних акціях	1
50.	Зниження фінансування ОГС донорами	1
51.	Збільшення комунікації ОГС з громадянами у вирішенні суспільних питань	1
52.	Збільшення кількості охочих волонтерувати за кордоном	1
53.	Збільшення наповнення бюджету різного рівня ОГС	1
54.	Зростання потреби в юридичній підтримці	1
55.	Збільшення кількості громадських рад	0
56.	Інтеграція у суспільство людей з обмеженими можливостями та збільшення спекуляцій навколо допомоги у вирішенні цього питання	0
57.	Зменшення ресурсів	0

КОМЕНТАРІ УЧАСНИКІВ:

Олександра Чувакова:

«Кожна з цих тенденцій не є сталою, а є змінною. Все можна змінити. Наше завдання – знайти шляхи вирішення проблемних питань».

Олег Левченко:

«Ми більше концентрувалися на глобальних тенденціях, а не локальних причинах. Багато речей треба знаходити в собі, а не шукати тих, хто нас ображає».

КРИМСЬКА
ВЕСНА
РОЗВИТКУ
2013

Майбутнє
громадянського
суспільства
України

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

День
другий

17 травня, 2013

ФАЗА «СЬОГОДЕННЯ» (ПРОДОВЖЕННЯ)

3.1. ТЕНДЕНЦІЇ

Другий день почався з того, що **учасники обмінялися думками з приводу основних тенденцій, які вони позначили на мапі роздумів (mind map). Обговорення точилося навколо 9 провідних тенденцій:**

- кількість джерел інформації зростає (14);
- економічна криза поглиблюється (11);
- інвестиційний клімат погіршується (10);
- кількість ОГС зростає (10);
- рівень корупції зростає (10);
- невідповідність освіти вимогам ринку праці зростає (10);
- кількість молоді, яка виїздить закордон, збільшується (10);
- вплив влади на громадський сектор збільшується (10);
- свобода слова зменшується (9).

КОМЕНТАРІ УЧАСНИКІВ

«На кожен позитивну тенденцію, яка буде сприяти розвитку ОГС, будуть виникати виклики. Як зробити систему збалансованою – це те, що треба враховувати у нашому плануванні».

«Можна сказати, що більше негативного. Але кожна тенденція – не чорна або біла, а має декілька граней. Одна й та ж тенденція може бути позитивною і негативною. Наприклад, зростає кількість підприємців – це позитив чи негатив? Не можна називати щось чорним чи білим».

Після загального обговорення учасники **в секторних групах** зібралися для роботи над **поточними тенденціями, що впливають на майбутнє** з метою визначити, яким чином ключові тенденції пов'язані між собою і що робиться зараз і що планується зробити у майбутньому із зазначеними тенденціями. **Учасники визначили від трьох до п'яти ключових тенденцій**, які найбільше стосуються їхньої групи стейкхолдерів та представили ці тенденції у вигляді мапи роздумів чи ілюстрації, що чітко відображає взаємозв'язки між цими тенденціями.

Виконуючи завдання, учасники мали відповісти на запитання:

- Що ви (особисто чи всі разом) робите зараз, щоб запобігти наслідкам розвитку цих тенденцій?
- Які ще кроки ви хочете зробити у майбутньому?

Після обговорення групи учасників представили такі результати:

ВЛАДА

1. ЗРОСТАННЯ ВПЛИВУ ВЛАДИ НА ГРОМАДСЬКІСТЬ: НЕГАТИВНА ТЕНДЕНЦІЯ

Кроки щодо запобігання (що робиться нині/завдання на майбутнє)

- удосконалення законодавства (законодавство щодо громадських рад, громадських організацій, про мирні зібрання тощо) – (примітка: нівелює негативний вплив влади);
- бюджетне фінансування (примітка – негативне явище, адже може створити так звані «кишенькові організації»): прозорість надання фінансової допомоги (про проведення конкурсів з визначення проектів, програм) (примітка – позитивне явище, нівелює можливість поширення «кишенькових організацій»);
- збільшення кількості ОГС (примітка: позитив, проте при наявності «кишенькових організацій» – негатив): вирішується шляхом сприяння створенню ефективних ОГС.

2. ЗРОСТАННЯ КОРУПЦІЇ: НЕГАТИВНА ТЕНДЕНЦІЯ

Кроки із запобігання (що робиться нині/завдання на майбутнє)

- збільшення відкритості й прозорості влади;
- громадська експертиза;
- доступ до публічної інформації.

3. НОВІ ФОРМИ КОМУНІКАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ РАД: ПОЗИТИВНА ТЕНДЕНЦІЯ

Кроки із запобігання (що робиться нині/завдання на майбутнє)

- вперше в Україні почали проводитись on-line конференції керівників влади (проект інституту креативних технологій та мас-медіа (м. Євпаторія);
- відео-конференції керівників ОБВ.

4. ПОГЛИБЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ: НЕГАТИВНА ТЕНДЕНЦІЯ

Кроки із запобігання (що робиться нині/завдання на майбутнє)

- розвиток місцевого самоврядування через адміністративно-територіальну реформу;
- делегування повноважень на рівень місцевого самоврядування.

ОГС

1. Кількість джерел інформації зростає (**позитивна тенденція**) vs Зростання невідповідності освіти вимогам ринку праці (**негативна тенденція**).
2. Поглиблення євроінтеграційних процесів (**позитивна тенденція**) vs Погіршення інвестиційного клімату (**негативна тенденція**).
3. Зростання стихійної самоорганізації (**позитивна тенденція**) vs Збільшення впливу влади на громадській сектор (**негативна тенденція**).
4. Віртуалізація і маргіналізація (**негативна тенденція**) vs (**позитивна тенденція**): не запропоновано.

Кроки із запобігання (що робиться нині/завдання на майбутнє): Поглиблювати позитивні тенденції, щоб нівелювати/знищити вплив негативних.

ПРЕДСТАВНИКИ МИСТЕЦТВА, ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ, НАУКИ

1. Поглиблюється спеціалізація ОГС (Приклад: Рада молодих учених та ін. Зростає професійність. З'явилися програми, що підтримують суто спеціалізовані організації) (**позитивна тенденція**).
2. Зменшення рівня фінансування (**негативна тенденція**) vs збільшення самофінансування культурного розвитку (**позитивна тенденція**).

Група не погоджується з наявністю тенденцій:

• **ЗРОСТАННЯ НЕВІДПОВІДНОСТІ ОСВІТИ ВИМОГАМ РИНКУ ПРАЦІ.**

Аргументи: поява нових професій – піарника, арт-менеджера як відповідь на виклики ринку праці. Можливість отримати неформальну освіту. Зростання попиту на тренінги з емоційного та морального лідерства.

• **ДЕВАЛЬВАЦІЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ.**

Аргументи: є запит на різні культурні (моральні) події: фестивалі, випуск книжок; зростання толерантності в суспільстві. Зростає рівень моральності молоді. Підвищення впливу не політиків, а культурних та інтелектуальних лідерів (повні зали на виступах Ліни Костенко як противага до акцій, організованих політиками, на які людей «треба зганяти»).

БІЗНЕС

1. ПОГЛИБЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ. (Бізнес мусить триматися на рівні середнього прошарку. Створено умови, за яких бізнесу доводиться «виживати». Втім, на фоні погіршення ситуації, висуваються вимоги, за яких бізнес повинен вкладати ресурси в розвиток громадянського суспільства).

2. НЕКОНТРОЛЬОВАНІСТЬ ТА НИЗЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

Кроки із запобігання (що робиться нині/завдання на майбутнє)

- Зростання відповідальності бізнесу перед громадянським суспільством (сприяння взаємному розвитку та представництво інтересів одне одного).
- Підвищення рівня кваліфікації в громадянському суспільстві.
- Зростання кількості джерел інформації.

ЗМІ

1. ЗРОСТАЄ КІЛЬКІСТЬ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

Кроки із запобігання (що робиться нині/завдання на майбутнє)

- Більш уважне ставлення до джерел інформації;
- Залучення аудиторії до створення контенту.

2. КОРУПЦІЯ ТА ЕКОНОМІЧНА КРИЗА

Кроки із запобігання (що робиться нині/завдання на майбутнє)

- диверсифікація джерел фінансування;
- висвітлення відповідних тем;
- моніторинг корупції в ЗМІ.

3. ПОГІРШЕННЯ СИТУАЦІЇ ЗІ СВОБОДОЮ СЛОВА

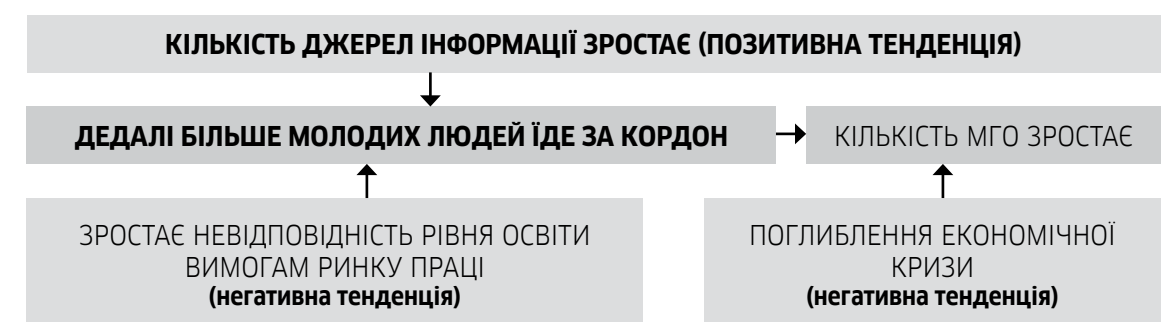
Кроки із запобігання (що робиться нині/завдання на майбутнє)

- Відстоювати незалежність журналістів (створення профспілок та реального громадського мовлення).

4. БІЛЬШЕ РОЗВАГ У ЗМІ, ЗАМАЛО СОЦІАЛЬНИХ ТЕМ

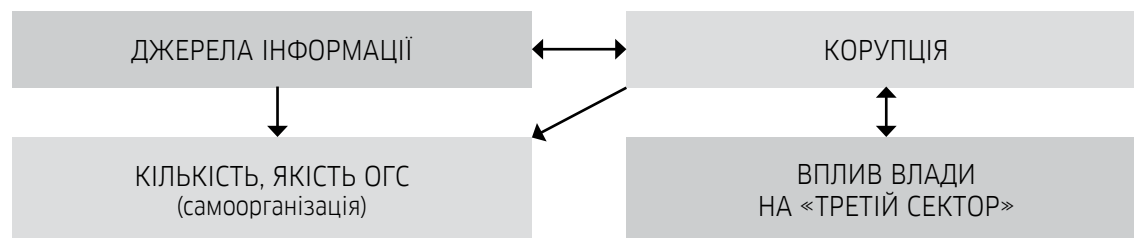
Кроки із запобігання (що робиться нині/завдання на майбутнє): не запропоновано

МОЛОДЬ

ДОНОРИ

1. Збільшується кількість джерел інформації.
2. Кількість організацій/самоорганізованих груп не переходить у якість.
3. Зростання рівня корупції.
4. Зростання впливу влади на «третій сектор».

Кроки із запобігання (що робиться нині/завдання на майбутнє):

- Урахування тенденції при формуванні програм;
- Підтримка організаційного розвитку ОГС;
- Робота з лідерами груп;
- Професіоналізм;
- Опертя на системні організації.

КОМЕНТАРІ УЧАСНИКІВ:

Олександр Старовойтенко:

«Я побачив, що простежується чимало спільного у вирішенні проблем. Чимало особливостей, які спостерігаються в різних секторах, однакові».

Святослав Сурма:

«Я звернув увагу, що ми зараз почули про певні корпоративні інтереси. Для мене ж важливі наступні кроки, коли ці інтереси можна об'єднати в позитивному ключі».

Євген Жук:

«Способи вирішення проблем повторювалися тому, що ми йдемо в одному напрямку. Може й паралельними дорогами, але в один бік».

3.2. «ПИШАЄМОСЬ» І «ШКОДУЄМО»

Секторні групи зібралися, щоб визначитися з тим, «**чим вони пишуться**» та «**про що вони шкодують**» в межах їхньої діяльності й розбудови громадянського суспільства України.

Мета вправи – відверто зізнатись у тому, що кожен з учасників робить або не робить в межах своєї діяльності та взяти на себе відповідальність за свої дії.

Учасники отримали завдання **визначити три «найбільші приводи для гордості» та три «найбільші приводи для розчарування».**

Результати мають бути оформлені у два стовпчики:

1. Що з того, чим ви займаєтесь сьогодні (особисто чи як учасник групи) і те, що стосується громадянського суспільства України, є приводом для гордості.
2. Що є приводом для розчарування; про що з того, чим ви займаєтесь (чи не займаєтесь) ви шкодуєте.

Визначаючи приводи «для гордості» та «для розчарувань», учасники мали уникати оціночних суджень та спроб перекласти відповідальність, звинувачуючи інших. Джо Тьопфер, фасилітатор заходу, зазначив: «Ми шкодуємо, що вони не дають нам грошей» не є «приводом для розчарування». «Нам шкода, що ми не вміємо краще залучати кошти» – є «приводом для розчарування».

В результаті обговорення учасники прийшли до таких висновків:

ЗМІ

Гордість

- успішні лобістські кампанії;
- журналістські матеріали, які вплинули на ситуацію;
- ЗМІ є джерелом інформації для влади.

Розчарування

- не впливаємо на підвищення журналістських стандартів;
- не віримо, що можемо змінити ситуацію в стандартах ЗМІ;
- замовчення фактів корупції через корпоративну солідарність.

БІЗНЕС

Гордість:

- незалежність;
- зростання корпоративної громадської відповідальності;
- розширення комунікаційної платформи між різними секторами суспільства.

Розчарування:

- неспроможність громадських організацій спілкуватися однією мовою з бізнесом;
- неспроможність ІГС (інститутів громадянського суспільства) спілкуватися на паритетних засадах;
- небажання ІГС ділитися досвідом на широкий загал.

МОЛОДЬ

Гордість:

- соціальна активність;
- пропаганда здорового способу життя;
- просвітницька робота.

Розчарування:

- невігластво;
- безвідповідальність;
- невміння.

ПРЕДСТАВНИКИ МИСТЕЦТВА, ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ, НАУКИ

Гордість:

- формування найбільшого громадського руху в 2004 році;
- збереження національного культурного коду;
- виховання нового покоління громадянського суспільства.

Розчарування

- не довели справу до кінця (зміни після «Помаранчевої революції»);
- відсторонення від участі в прийнятті політичних рішень;
- відсутність стратегії розвитку громадянського суспільства.

ВЛАДА

Гордість:

- розроблено механізм взаємодії громадськості та ОБВ;
- розроблено і затверджено стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства;
- перші кроки відкритості й прозорості.

Розчарування:

- досягнуті державою результати з розвитку ГС не використовуються повною мірою;
- розбіжності в громадянському суспільстві;
- відсутність достатніх ресурсів;
- відсутність досвіду співпраці з міжнародними організаціями.

ОГС

Гордість:

- видимі результати (люди, з якими працювали);
- прагнення та зусилля працювати за світовими стандартами;
- розвиток і зростання команди.

Розчарування:

- недостатнє кількісне охоплення;
- брак професіоналів;
- недостатність впливу.

ДОНОРИ

Гордість:

- важлива роль у формуванні громадянського суспільства;
- привнесення в Україну найкращих практик із-за кордону;
- участь громадян у громадській діяльності.

Розчарування:

- низький професійний рівень ОГС;
- конфлікт розуміння між донорами та ГС;
- криза інноваційних ідей.

КОМЕНТАРІ УЧАСНИКІВ:

Наталія Тарасенко:

«Я побачила тенденцію, що з кожною вправою зростає кількість перетинів між різними групами. Мені здається, що завтра ми дійдемо до якоїсь спільної лінії бачення розвитку громадянського суспільства».

Олександр Старовойтенко:

«Коли постійно «варишся» в своєму середовищі, немає можливості почути іншу сторону. Зараз є можливість не просто чути, але й почути і намагатися зрозуміти».

ФАЗА «МАЙБУТНЄ»

3.3. РОЗРОБКА СЦЕНАРІЇВ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ ДО 2018 РОКУ

Учасники зустрілись у змішаних групах, щоб розробити бажані сценарії розвитку громадянського суспільства України до 2018 року. Кожен з учасників мав уявити собі, що минуло 5 років від теперішньої зустрічі. На календарі 17 травня 2018 року, четвер. Учасниками втілено свої мрії у життя. Необхідно описати, яким тепер є громадянське суспільство України.

Фасилітатор заходу уточнив завдання:

1. На фліпчарті потрібно вказати таку інформацію:

- Варті уваги заходи, програми та структури, що існують сьогодні;
- Як взаємодіють стейкхолдери;
- Як підтримати прогрес.

Варто згадати 2013 рік. Який основний крок потрібно було зробити для змін? Як удалося його зробити?

2. Якщо є натхнення, можна обрати креативний спосіб представлення бажаного майбутнього так, наче воно відбувається просто тепер (драма, поема, скульптура, картина, телешоу тощо).

Сценарій повинен бути:

- **Реалістичним** – наявні засоби та знання, яким чином досягти відповідного результату;
- **Бажаним** – у суспільстві відбуваються зміни на краще;
- **Таким, що мотивує** – учасники готові, вмотивовані й здатні зробити так, щоб усе це підбулося насправді.

Гроші не мають бути фактором обмежень для сценарію – учасники мають описати те, чого вони насправді хочуть.

Наступний крок – презентація сценаріїв 2018 великій групі. Кожна група має до 7 хвилин. Під час презентацій учасники роблять нотатки щодо того, «Чого ми хочемо» та «Як цього досягти».

Результатом роботи змішаних груп стала розробка шести сценаріїв розвитку громадянського суспільства України до 2018 року.

ГРУПА 6

Сценарій майбутнього: 17 травня 2018 року

Успішно діють механізми популяризації третього сектору, а саме: розвивається волонтерство, існує велика мережа форумів, прес-конференцій, ярмарків, які спільно проводяться **громадськими організаціями**. ЗМІ активно залучені у громадський сектор. Створено платформу діалогу з **донорами**. Існують так звані «сторожові пси» демократії, тобто **громадські організації**, які контролюють владу та виконання програм, щоб уникнути корупційних дій. Популярною є практика журналістських розслідувань. Громадськість підтримує діяльність таких лідерів, визнаючи їхню суспільно важливу функцію. Активно діють просвітницькі програми з формування громадянської позиції, програми розвитку спроможності організацій громадянського суспільства. Завдяки ОГС (організаціям громадянського суспільства) існує розширена мережа сервісу. Сюди належать соціальне замовлення, розвиток нового сервісу, частково на платній основі, але доступного для кожного. Діють програми, спрямовані на етичні та культурні стандарти для ОГС. Ефективно діють громадські ради.

2013 рік: що слід було зробити? Як удалося це зробити?

Перешкоди, які заважали: інертність населення, навіть із числа залученого до діяльності громадських організацій; розосередженість інтересів; втручання і контроль влади; конкурентні дії інших громадських організацій.

Подолання цих перешкод і розвиток здорового і активного громадянського суспільства можливе лише за умов ефективної співпраці між секторами громадських організацій, до-

норів, влади та ЗМІ. Тому група зобразила всі ці сектори у вигляді періодичної системи елементів громадянського суспільства, де кожна клітинка об'єднана за окремими категоріями: металів 1-ї, 2-ї, 3-ї групи, неметалів та інших одиниць, які формують систему. **Частини системи є:** влада на всіх її рівнях, громадські організації, починаючи з професійних і закінчуючи різнопрофільними та організаціями різного вікового складу. Також це донори: міжнародні фонди, корпоративні донори, іменні фонди, соціально-відповідальний бізнес, меценати, державне фінансування тощо. Окремо входять профспілки, ветеранські, релігійні організації, медіа, судова влада, політичні організації. Всі вони розміщені у певному порядку в цій системі. Учасники групи переконані, що будь-яка взаємодія як усередині цієї системи, так і між системами, дає певну реакцію, і в залежності від того, наскільки вдалою буде їхня співпраця або взаємодія, можна говорити про активність і розвиток громадянського суспільства.

Вдале теперішнє 2018 стало успішним завдяки вдалим реакціям та співпраці між системами і всередині однієї системи.

ГРУПА 5

Сценарій майбутнього: 17 травня 2018 року

Група 5 упродовж останніх п'яти років застосувала радикальні дії – методи шокової терапії. «Цей шок передбачав перерізання пуповини з минулим життям, минулою свідомістю, тим минулим, яке нас тягнуло на дно», - кажуть учасники групи під час презентації. Натомість створено умови і можливості для того, щоб стара еліта була замінена новою (еліта, яка є абсолютно свіжою, має спільне бачення, спільні цінності, спільний світогляд і методи роботи). Громадянському суспільству «вдалося взяти в оренду дієвого менеджера, який є уособленням відставного президента Барака Обами і вдалого менеджера Міхаїла Саакашвілі». Ця людина є провідником еліти й проводить актуальні жорсткі реформи. В результаті їх втілення усталилися цінності верховенства права в державі. Це стало можливим завдяки зміні свідомості громадськості (усвідомлення необхідності верховенства права з усіма похідними: розділення гілок влади, рівність перед законом на всіх рівнях). Одну з ключових ролей у трансформації суспільства відіграли незалежні медіа, котрі займалися просвітництвом населення щодо верховенства права і громадської активності. Результатом цього стало зростання і зміцнення громадської активності – 10% населення знайшли себе у громадському секторі. «І це те громадянське суспільство, яким ми насолоджуємося сьогодні».

ГРУПА 4

Сценарій майбутнього: 17 травня 2018 року

СКЛАДОВІ:

- Ми живемо в екологічно чистому, здоровому регіоні.
- Законодавство відображає цінності суспільства.
- Високий рівень освіти, що дозволяє молодим людям бути конкурентними на ринку праці.
- З'явилися альтернативні форми громадських засобів масової інформації та ЗМІ, що відображають точку зору суспільства.
- Гнучка партисипативна політика донорів, яка дозволяє на належному рівні обговорювати стратегії, донорські програми та формат взаємодії з інститутами громадянського суспільства.
- Етнополітична концепція: всі працюють на загальне благо держави, замість розривати її ліворуч і праворуч.
- В Україні високий рівень соціального капіталу. Населення довіряє владі, влада довіряє населенню, громадяни довіряють одне одному і громадським організаціям. Усі готові діяти на благо держави.
- Тисячі самоорганізованих громад вирішують місцеві проблеми та створюють ОГС, які не так ставлять за мету отримання гранту, як працюють на розвиток своїх громад, і роблять це із задоволенням. Місцеве самоврядування працює не для звітності, а для громади.
- З'явилось багато молодих незалежних менеджерів із громадського сектору, які ввійшли в систему державного управління.
- Зникли «напівНУО». Деякі з них стали професійними й працюють зі структурними фондами Європейського Союзу та іншими великими донорськими програмами в рамках великих стратегій, інші працюють на рівні локальних ідей – для громади.
- Почала здійснюватися підтримка великих інституційних проектів, які мають стратегічне значення для розвитку громадського сектору.

- На 50% зросла чисельність активної молоді, яка володіє як мінімум двома іноземними мовами. Тим, хто народився в незалежній Україні, виповнилося 27, вони стали активними громадянами і зовсім інакше дивляться на світ.
- Україна стала ближчою до Європи, хоча ще не увійшла до складу ЄС.
- Зріс рівень урбанізації в країні.

ЯК УДАЛОСЯ ЦЬОГО ДОСЯГНУТИ?

- Діють соціальні платформи, на яких обговорюються суспільно важливі ідеї, завдяки чому росте соціальний капітал.
- Стала різноманітною практика консультацій між громадськими організаціями, організаціями і донорами, організаціями і бізнесом.
- Громадянське суспільство залучене до процесу адміністративної реформи, бере активну участь у законодавчому процесі.
- Досягнуто нові стандарти у діяльності громадських організацій. Відкрито університет громадянського суспільства, який готує кадри і професійних менеджерів у цій сфері.

ГРУПА 3

Сценарій майбутнього: 17 травня 2018 року

ОГС: Розбудована мережа професійних громадських організацій, що об'єднана на основі горизонтальності та орієнтована на клієнтів. ОГС пропонують якісні продукти змін суспільства і виступають в ньому в ролі арбітра. Збільшується кількість небайдужих активістів.

ВЛАДА: Розроблена, обговорена й підготовлена для розгляду широким загалом стратегія розвитку громадянського суспільства. Представники громадських організацій затверджують її на загальному заході й узгоджують план дій з її реалізації.

МИСТЕЦТВО, ОСВІТА, КУЛЬТУРА, НАУКА: Ми живемо у високоінтелектуальному, культурному, небайдужому суспільстві, яке цікаве світу своїм неповторним культурним обличчям і до якого хочуть належати не тільки українці, а й громадяни інших країн. Інтелектуальні та культурні досягнення стали критерієм успішності. Елітою нації стали найбільш інтелектуальні й культурні люди.

ЗМІ: Більше розмаїття у ЗМІ – доступність їх для всіх груп меншин, людей з особливими потребами. У журналістів є доступ до різноманітних баз даних. Працює журналістський кодекс етики. Профспілки стали більш авторитетними. Громада контролює ЗМІ через громадські ради. Існує телеканал «Культура». Незалежні суди гарантують захист свободи слова. Аудиторія довіряє ЗМІ.

МОЛОДЬ: Молодь спілкується державною мовою і цікавиться національним культурним продуктом, займається самонавчанням на додачу до регулярної освіти, волонтерує, володіє іноземними мовами, подорожує. Молодь розвиває свої лідерські, ораторські навички, має реальний вплив на прийняття важливих рішень у державі й мислить критично.

ДОНОРИ: Основним джерелом фінансування для ОГС є активні громадяни, які віддають громадським справам не лише час, а й певні кошти. Бізнес є соціально відповідальним, добровільно і свідомо займається стратегічною (а не одноразовою) благодійністю. Існують громадські фонди – як державні, так і приватні – для фінансування громадських ініціатив. Держава не використовує фінансування як один із важелів впливу, а чесно і прозоро виділяє кошти на вирішення проблем. Присутні також міжнародні донори.

БІЗНЕС: Бізнес став соціально відповідальним. Прийшло усвідомлення, що він не може існувати окремо від громадянського суспільства. Ініціатива йде знизу, бізнес її підтримує, а держава приймає закони, що дозволяють функціонувати всій системі.

2013 рік: що слід було зробити?

- усвідомити завдання - формування бачення розвитку громадянського суспільства;
- створити сприятливі умови для малого та середнього бізнесу;
- розбудувати мережі професійних організацій громадянського суспільства;
- залучити більшу кількість активістів до громадської діяльності;
- збільшити кількість заходів з неформальної освіти для молоді;
- розвивати критичне мислення.

ГРУПА 2

Сценарій майбутнього: 17 травня 2018 року

ЗМІ

До 2018 року було створено «Всеукраїнську профспілку журналістів», незалежний медійний суспільний холдинг, який включає телебачення, друковані ЗМІ, медійну агенцію та інтернет-видання. Частка в ефірі становить 60% (найкращий показник у світі).

БІЗНЕС

Бізнес почав відкрито і прозоро працювати. Була впроваджена ефективна система оподаткування і звітності. Тому він активно фінансує різноманітні фонди, громадські організації, інститути громадянського суспільства. Розбудоване громадянське суспільство стало важливим і вигідним для бізнесу. Їх взаємодія вітається суспільством та висвітлюється ЗМІ. Існують різноманітні премії для представників бізнесу. Немає подвійного оподаткування. Бізнес бере участь у конференціях, форумах ОГС.

ВЛАДА

Шляхом усенародного голосування визначено, що влади в розумінні 2013 року не існує. Влада і громада – єдині. Всі рішення приймаються спільно.

ДОНОРИ

Немає конфліктів з громадянським суспільством. Програми відповідають пріоритетам розвитку громадянського суспільства. Підтримуються різноманітні проекти щодо підвищення професіоналізму в громадянському секторі. З'явився великий український фонд «Українська допомога», який з державного бюджету фінансує країни, що розвиваються.

ОГС

Активне населення по всій Україні підтримує діяльність інститутів громадянського суспільства. Громадські організації – різноманітні, спеціалізовані, кожен знає свою сферу. Здійснюється конструктивна взаємодія на всіх рівнях. ОГС отримують фінансування з різних джерел.

2013 рік: що слід було зробити? Як удалося це зробити?

- подолано перешкоди;
- з'явилося сучасне суспільне мовлення;
- покращується система оподаткування бізнесу;
- поширюються інновації в ЗМІ;
- донори привели проекти у відповідність до вимог конкретного суспільства;
- населення здолало роз'єднаність шляхом підтримки загальної ідеї – «Я – українець»;
- розроблено модель суспільства із взаємодією всіх сфер життя.

ГРУПА 1

Сценарій майбутнього: 17 травня 2018 року

ЗАГОЛОВКИ СТРІЧКИ НОВИН 2018 РОКУ

«Фонд громадянського суспільства» очолив Максим Ковбель» (примітка редактора: учасник конференції).

Пояснення:

Фонд громадянського суспільства – Всеукраїнський фонд, створений за ініціативою громадських організацій, наповнюється головним чином з бюджету. Він дає можливість організаціям втілювати масштабні проекти, не ходячи «попід двері до бізнесу».

«У межах стратегії КСВ компанія Coca-Cola працевлаштувала 50 людей з обмеженими можливостями».

Пояснення:

зараз в Україні близько 230 тис. осіб, які живуть із синдромом Дауна. Відтепер існують спеціальні програми, які дозволяють цим людям працевлаштовуватися. Фонд навчає їх, пропонує спеціальні курси.

«Українські школярі виграли олімпіаду зі спеціальності «активне громадянство».

Пояснення:

Ця дисципліна була введена 5 років тому в усіх школах.

«Черговий раз ГУРТ виграв тендер на соціальну реінтеграцію жертв торгівлі людьми».

«Профспілка громадських діячів пролобіювала внесення спеціальності “громадський діяч” до Держреєстру професій».

Пояснення:

Профспілка займається відстоюванням інтересів громадських діячів, дає путівки на відпочинок, допомагає фінансово, працює для нас.

«Рінат Ахметов скористався правом відсоткової філантропії й перерахував 1 млрд. гривень».

2013 рік: що слід було зробити? Як удалося це зробити?

Після Кримської весни розвитку 2013 прийнято закон і затверджено стратегію розвитку громадянського суспільства, яка зразу почала працювати. В результаті її роботи створено «Фонд громадянського суспільства», головне фінансування якого – державне. Фонд почав працювати, проводити конкурси проектів і фінансувати їх реалізацію.

КОМЕНТАРІ УЧАСНИКІВ:

Андрій Матвеев:

«Ми тут намагаємось побудувати і спрогнозувати громадянське суспільство України. Скажу вам, що дуже важко це робити. Це серйозні, складні речі. Але є кілька точок зору, які перетинаються. Я маю на увазі, у бізнесу, представників громадських організацій, молоді, яку я представляю. Я щиро вважаю, що через деякий час, звісно, не через пару років, через років десять, з'являться помітні зміни».

Даниїл Майоров:

«Ми мріємо, що вже у 2018 році буде налагоджено дуже активну взаємодію громадських організацій на локальному рівні. Це буде взаємодія організацій вузькоспеціалізованих, тих, що працюють у своїх напрямках. А на регіональному рівні вони будуть кожна за своєю спеціальністю обмінюватися досвідом. І це буде зв'язок дуже активний і корисний для громадянського суспільства».

Володимир Шейгус:

«Розробка сценаріїв була дуже корисною вправою. Нам, будівникам громадянського суспільства, слід замислюватися над тим, куди ми йдемо, що будуємо і чи таким шляхом необхідно рухатися. Мені було корисно зрозуміти, яким є бачення широкого кола лідерів будівництва громадянського суспільства. Є бачення та плани, тому не очікую серйозних перешкод для того, щоб реалізувати хоча б частину сценарію. Разом – ми сила! І сила наша стала ще могутнішою, оскільки ми знаємо, де б ми хотіли опинитись у 2018 році... А взагалі ми за повсякденними клопотами й рутиною часто забуваємо про стратегії та майбутнє, тому збиратися і виробляти сценарії – вкрай необхідно».

**3.4. СПІЛЬНА ПОЗИЦІЯ У БАЧЕННІ
МАЙБУТНЬОГО. «ЧОГО МИ ХОЧЕМО?»
ПОЧАТОК ПРОЦЕСУ**

Змішані групи об'єднуються між собою (група 1 з групою 6; група 2 з групою 5; група 3 з групою 4), щоб окреслити спільну позицію з питань «Чого ми хочемо?» та «Як цього досягти?» щодо розвитку громадянського суспільства України.

Перед кожною групою поставлене завдання сформувати перелік бажаних змін, відносячи їх до секції «Всі хочуть». Пункти, які не будуть прийняті всіма, включають у секцію «Хтось бажає». Тим не менш, метою є розробка плану майбутніх дій, що ґрунтується на спільній позиції. Завдання полягає в тому, щоб підготувати перелік бажаних змін, запропонованих усіма учасниками, й зробити те, чого бажають усі присутні, основою для майбутніх дій. **Кожна група може обговорювати «спільну позицію» стільки часу, скільки потрібно, аби досягти згоди до наступного ранку.**

Продовження – наступного ранку...

КРИМСЬКА
ВЕСНА
РОЗВИТКУ
2013

Майбутнє
громадянського
суспільства
України

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

День
третій

18 травня, 2013

ФАЗА «СПІЛЬНІ ДІЇ»

4.1. «ЧОГО МИ ХОЧЕМО?». ПРОДОВЖЕННЯ ПРОЦЕСУ

Третій день розпочався з того, що всі учасники зібралися **перед стіною «Всі хочуть»/«Хтось хоче»**, аби дійти згоди щодо **спільного бачення майбутнього громадянського суспільства України**. Кожному було запропоновано записати на аркуші паперу твердження, яке стосується майбутнього громадянського суспільства, й озвучити його перед іншими учасниками. Вся група мала вирішити, до якої категорії «Хтось хоче» чи «Всі хочуть» віднести запропоноване твердження. Формат дискусії передбачав можливість уточнити твердження. **У випадку, коли хоча б один учасник не погоджувався з твердженням, воно автоматично переходило до категорії «Хтось хоче».**

Мета вправи: узгодити “вартість” рекомендацій, яких учасники будуть дотримуватись у плануванні майбутніх дій.

Після обговорення та дискусій учасники дійшли згоди з таким результатом:

Всі хочуть (прийнято всіма):

- ОГС – взірць відкритості, відповідальності, підзвітності;
- Один за всіх, усі за одного;
- ОГС відображають інтереси цільових груп;
- Тисячі самоорганізованих громад та ефективних ОГС, що працюють на інтереси громад і простих громадян;
- Виконання законів усіма, рівність перед законом;
- Партисипативне формування пріоритетів суспільного розвитку;
- Грамотність (юридична, політична);
- Освіченість учасників громадянського суспільства;
- Довіра;
- Розуміння того, що влада все вирішує за нас – міф!
- Молодь – реальний агент змін;
- Створення платформи реальної взаємодії між ОГС;
- Кожен живе по совісті й справедливості;
- Розвинене корпоративне волонтерство (реальна практика, різноманіття форм, ефективне партнерство бізнес-ОГС);
- Етичні, відкриті ЗМІ;
- Просвітницькі програми для формування громадянської позиції громадян;
- Захищені права людини;
- Місцеві громадські організації самовідновлювані (самофінансування);
- «Мода» на здоровий спосіб життя;

- Наявність стратегічного розвитку ОГС;
- ОГС ефективно та широко використовують ІТ-технології (програми, платформи, додатки).

Хтось хоче (прийнято не всіма):

- ОГС – професійні, кваліфіковані, забезпечені ресурсами;
- Толерантне суспільство;
- Верховенство права;
- Оплата праці чиновникам – бонуси від показників ВВП;
- Суспільні цінності треба зробити складовими законодавства;
- Глобальне мислення, не тільки локальне;
- Стандартизація прийняття рішень;
- Суттєвих змін.

КОМЕНТАР УЧАСНИЦІ:

Тетяна Литвинова:

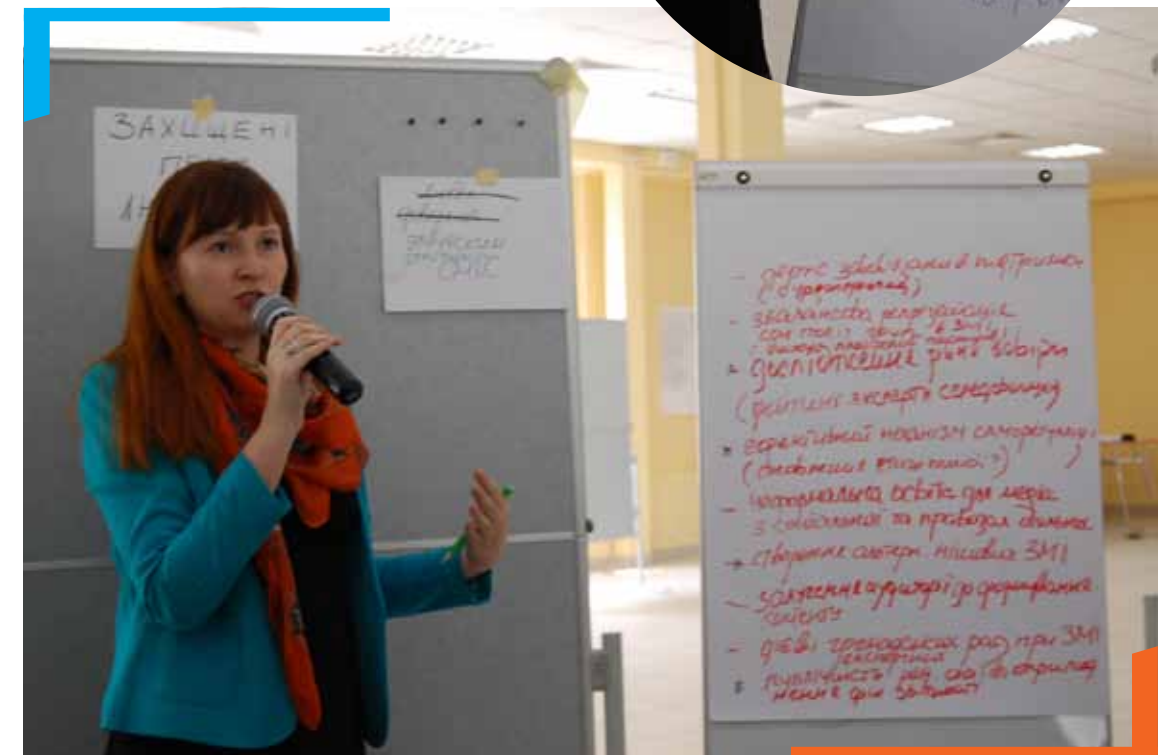
«Така вправа – завжди корисна. Нам слід учитися захищати свою позицію і знаходити аргументи, щоб бути почутими. Наприклад, пункт «ОГС – вірець відкритості, відповідальності, підзвітності» – важливий. Але у того, хто його пропонував, не вистачило достатньо аргументів, щоб захистити позицію і щоб твердження було прийнято одразу. До того ж, виконання завдання показало бачення більшості».

ФАЗА «СПІЛЬНІ ДІЇ»

Наступним кроком у формуванні спільної позиції щодо бачення майбутнього громадянського суспільства України стало обговорення в міні-групах однієї з тез, зазначених на стіні «Всі хочуть» або «Хтось хоче». Учасник-ініціатор, який хотів зібрати однодумців і створити проектну групу для більш детального розгляду тієї чи іншої тези, обирав картку з твердженням з категорії «Всі хочуть» і запрошував до обговорення охочих. Учасники, які бажали обговорити цю тезу та запропонувати зміни, що будуть утілені в майбутньому, приєднувалися до ініціатора.

Мета вправи – визначити напрямки своїх подальших дій.

Проектні групи презентували свої напрацювання. Результати виявилися такими:

ПРОЕКТНА ГРУПА «МОЛОДЬ - РЕАЛЬНИЙ АГЕНТ ЗМІН»

Для аудиторії 15-17 років:

- Формування свідомості (самоорганізація як навичка).

Для аудиторії від 18 років:

- Розуміння основ лобіювання;
- Знання інструментів інституційного впливу;
- Володіння ораторським мистецтвом;
- Застосування кампаній, курсів, успішного досвіду.

ПРОЕКТНА ГРУПА «ОГС ЕФЕКТИВНО ТА ШИРОКО ВИКОРИСТОВУЮТЬ ІТ-ТЕХНОЛОГІЇ (ПРОГРАМИ, ПЛАТФОРМИ, ДОДАТКИ)»

Концепція дій: Розвиток використання ІТ-технологій ОГС в Україні.

Рекомендації:

- Дослідження ринку ІТ-технологій громадськими організаціями;
- Дослідження потреб ОГС;
- Упровадження платформи (типу Tech soup).

ПРОЕКТНА ГРУПА «ЕТИЧНІ, ВІДКРИТІ ЗМІ»:

- Державні зобов'язання підтримки державних телеканалів;
- Збалансована репрезентація соціально-політичних груп у ЗМІ;
- Дослідження рівня довіри (рейтинг експертного середовища);

- Неформальна освіта для медіа із соціальної та правозахисної діяльності;
- Створення альтернативних нішевих ЗМІ;
- Залучення аудиторії до формування контенту;
- Дієві громадські ради при ЗМІ.

ПРОЕКТНА ГРУПА «ДОВІРА»:

- Створення Кодексу честі, в тому числі громадського діяча;
- Моніторинг (наскільки діяльність організації відповідає Кодексу честі);
- Інформування суспільства щодо результатів моніторингу.

ПРОЕКТНА ГРУПА «ТИСЯЧІ САМООРГАНІЗОВАНИХ ГРОМАД ТА ЕФЕКТИВНИХ ІГС, ЩО ПРАЦЮЮТЬ НА ІНТЕРЕСИ ГРОМАД І ПРОСТИХ ГРОМАДЯН».

Сила громадянського суспільства – в репрезентативності. 80 тисяч НГО, з яких 7% працюють, представляють лише 5 тисяч громадян. 28 тисяч громад представляють усе населення. Не має бути штучних утворень. Майбутнє громадянського суспільства – це активні самоорганізовані громади, які формують місцеве самоврядування. Повинна існувати школа громадських лідерів.

ПРОЕКТНА ГРУПА «ПАРТИСИПАТИВНЕ ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТІВ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ»

- Регулярні заходи для діалогу з вироблення основної стратегії;
- Вироблення загальних стандартів та принципів якості проектів;
- Застосування міжнародного досвіду;
- Ініціатива змін до законодавства України, яке має відповідати європейським та світовим стандартам;
- Обмін досвідом для вирішення локальних і глобальних задач.

ПРОЕКТНА ГРУПА «СТВОРЕННЯ ПЛАТФОРМИ РЕАЛЬНИХ ДІЙ МІЖ НУО»

«Неформальне об'єднання НУО»

Мета: представлення інтересів громадянського суспільства.

- Системоутворюючий замовник;
- Впровадження стандартів діяльності НУО;
- Обмін досвідом та практиками між НУО;
- Суб'єкт взаємодії з центральними органами влади;
- Експертне середовище.

Практичні кроки:

Створення робочої групи з просування ідеї.

Розроблення концепції.

Кампанія щодо інформування та залучення ресурсів.

Заходи/програми:

- Дії щодо популяризації громадянського суспільства;
- Створення платформи діалогу з донорами;
- Створення платформи співпраці між НУО;
- «Сторожові пси демократії»;
- Просвітницькі програми для формування позиції громадян;
- Програма розвитку спроможності ОГС;
- Програми, спрямовані на високі етичні та культурні стандарти.

**ПРОЕКТНА ГРУПА «ОСВІЧЕНІСТЬ УЧАСНИКІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА/
ПРОСВІТНИЦЬКІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ГРОМАДЯН»:**

- Створити Відкритий університет громадянського суспільства;
- Видавати цікаві, зрозумілі книги;
- Створити глосарій термінів;
- Розширити спілкування.

ПРОЕКТНА ГРУПА «ІГС ВИРАЖАЮТЬ ІНТЕРЕСИ ЦІЛЬОВИХ ГРУП»:

- Просування концепту лідерства;
- Відмова від проектів і перехід до програм;
- Постійне вивчення інтересів цільових груп (замість орієнтації на донорів);
- Моніторинг і оцінка власних програм;
- Збільшення кількості партисипативних методів;
- Проведення просвітницьких кампаній для налагодження спільних інтересів із цільовою групою.

КОМЕНТАР УЧАСНИЦІ:

Тамара Віхарєва:

«Я гадаю, що ця вправа була однією з підсумкових і дуже важливих. Незважаючи на певні гострі кути, аудиторія жила одним життям. Саме це завдання дало можливість зрозуміти всю корисність конференції та відчути, для чого ми всі зібралися».

4.2. ПЛАНУВАННЯ (3 МІСЯЦІ ТА 3 РОКИ)

Останнє завдання конференції – планування подальших кроків для втілення у життя спільно вироблених позицій. Проектні групи зібралися ще раз, щоб домовитися щодо довго- та короткострокових планів втілення змін. Учасники мали можливість при бажанні змінити проектну групу.

Мета вправи: визначити подальші кроки у короткостроковій (3 місяці) та довгостроковій (3 роки) перспективі.

Фасилітатор уточнює завдання, яке мають виконати учасники:

- Визначити кроки у короткостроковій перспективі (наступні 3 місяці) – за принципом «що зробити, від кого потрібна допомога та кінцевий термін»;
- Визначити кроки у довгостроковій перспективі (наступні 3 роки) за принципом «що зробити, від кого потрібна допомога та кінцевий термін».

Результати виявилися такими:

**ПРОЕКТНА ГРУПА «ОГС (ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА)
ВІДОБРАЖАЮТЬ ІНТЕРЕСИ ЦІЛЮВИХ ГРУП ЗА ДОПОМОГОЮ
ПАРТИСИПАТИВНОЇ УЧАСТІ»
(об'єднано дві групи)**

Кроки. Що?	Ресурси. Від кого?	Термін 3 місяці
Аналіз ОГС, який робить ініціативна група експертів	Умови/менеджмент ресурсів МГО, ОГС (ініціативна група)	1 місяць
Організаційна зустріч всіх представників громадянського суспільства на спільній платформі й вироблення плану дій	Активність ОГС	2 місяці
Створення спільного майданчика ОГС для обговорення програми дій і розробки спільної стратегії для подальшої діяльності	ОГС, ЗМІ, ВСІ інституції громадянського суспільства	3 місяці

Кроки. Що?	Ресурси. Від кого?	Термін 3 роки
Створення освітнього майданчика. Проведення освітніх заходів для ОГС – тренінги, майстер-класи, семінари	Міжнародні донори, ОГС, бізнес	1 рік постійно (далі – мірою появи нових проблем)
Обмін досвідом щодо партисипативних методів між ОГС	Міжнародні донори, ОГС, бізнес	2 роки
Оцінка ефективності програм і кореляція	Міжнародні донори, незалежний аудит	3 роки

**Склад учасників
проектної групи:**

Євген Жук, Айдер Халілов, Олександра Чувакова, Олександр Тамашов.

ПРОЕКТНА ГРУПА

«ПРОСВІТНИЦЬКІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ»

Довгострокові плани

Що	Коли	Хто
Проект «Відкритий університет громадянського суспільства» - ВУГС (корисні статті та інші просвітницькі матеріали)	18.05.2014	Святослав Сурма
Створення «Книги з розвитку громадянського суспільства» (в тому числі для дітей) та подальша її презентація на форумі видавців	01.09.2014	Ігор Степурін Тимофій Хом'як
Проект «Глосарій громадянського суспільства»	01.09.2014	Святослав Сурма Ігор Степурін Ярина Лазар
Просвітницьке турне із залученням відомого автора	18.05.2015	Ігор Степурін Тимофій Хом'як Святослав Сурма
Створення просвітницької комп'ютерної гри. Спочатку проведення моніторингу комп'ютерних ігор, потім скайп-конференція між учасниками групи за його результатами	18.05.2016	Дмитро Єгоров Тарас Тимчук
Створення цікавої просвітницької телевізійної програми	18.05.2015	Тарас Тимчук

Короткострокові плани

Що? (3 міс. = 1.09.13)	Хто?
Глосарій на сайті ВУГС	Ярина Лазар
Волонтер-модератор для ВУГС	Святослав Сурма
Моніторинг книжок/посібників з розвитку громадянського суспільства	Ігор Степурін, Дмитро Єгоров
Забезпечення інформаційного партнерства	Ігор Степурін, Дмитро Єгоров, Тимофій Хом'як, Святослав Сурма, Тарас Тимчук

Помічник з організації вуличного університету КАРЕ	Святослав Сурма, Тимофій Хом'як, Дмитро Єгоров
Проект зі створення ТБ-програми	Тимчук Тарас
Моніторинг комп'ютерних ігор, релевантних для громадянського суспільства	Дмитро Єгоров
Скайп - конференція 29.08.2013	Всі

Склад учасників проектної групи: Святослав Сурма, Ігор Степурін, Тимофій Хом'як, Ярина Лазар, Дмитро Єгоров, Тарас Тимчук

ПРОЕКТНА ГРУПА «СТВОРЕННЯ ПЛАТФОРМИ СПІЛЬНИХ ДІЙ ОГС»

Що зробити?	Кінцевий термін
<p>Створити ініціативну групу формування робочої групи та концепції:</p> <ul style="list-style-type: none"> формування списків робочої групи (авторитетні представники ОГС, груп, хто міг би ввійти до правління); здійснення комунікації в групі; створення проекту концепції: чого хочемо досягти і в який спосіб; організація перших зборів робочої групи. 	<p>3 місяці (Перші збори групи – вересень)</p>
<p>Створення та проведення кампанії щодо формування групи й залучення до участі в ній:</p> <ul style="list-style-type: none"> створення Дирекції; розробка професійної концепції діяльності групи; створення стратегії діяльності групи; розширення членської бази; вирішення тактичних завдань (лобіювання змін до положення про громадські ради); створення системи інформаційного обміну; ресурсне забезпечення (брендінг); моніторинг запровадженого. 	<p>Наступні 3 роки Громадські ради Листопад 2014</p>

Склад учасників проєктної групи: Світлана Репік, Олександр Старовойтенко, Людмила Безсонова, Наталія Тарасенко, Богдан Маслич, Жанна Ярмоленко, Лариса Татарінова, Тетяна Литвинова, Марат Кюрчевський, Світлана Супрун, Наталія Беляєва.

ПРОЕКТНА ГРУПА «ТИСЯЧІ САМООРГАНІЗОВАНИХ ГРОМАД ТА ЕФЕКТИВНИХ ІГС, ЩО ПРАЦЮЮТЬ НА ІНТЕРЕСИ ГРОМАД І ПРОСТИХ ГРОМАДЯН»

З МІСЯЦІ (ПОТРІБНІ ЕКСПЕРТИ ОГС ТА ДОНОРИ):

- Підготувати й провести Всеукраїнську конференцію «Активні громади – основа громадянського суспільства України»;
- Провести експертизу регіональних програм сприяння розвитку громадянського суспільства щодо завдань з активізації громадян;
- Провести адвокасі-кампанії за участю професійних громад по внесенню змін в регіональні програми з активізації громадян.

З РОКИ (ПОТРІБНІ ЕКСПЕРТИ ОГС, ДОНОРИ, ІНСТИТУТИ НАВЧАННЯ, РЕГІОНАЛЬНА ВЛАДА):

- Зібрати, узагальнити й запровадити найкращий досвід і практики активізації населення в життєдіяльність громад;
- Включити напрямок «Активні громади» в стратегію розвитку ОГС України 2016-2020;
- Залучити найбільш професійні ОГС до реалізації напрямку «Активні громади».

Склад учасників проєктної групи: Сергій Яценко, Алла Мехоношина, Айдер Сеїтосманов.

**ПРОЕКТНА ГРУПА «ОГС - ВЗІРЕЦЬ ВІДКРИТОСТІ (ЗРОСТАННЯ ДОВІРИ
ДО ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ)»**

Цінності:

- відкритість;
- відповідальність;
- підзвітність.

Короткострокові плани (3 місяці):

Що зробити?	Допомога від	Термін
Підготовка проекту Кодексу честі громадських організацій із залученням експертів	Донори, ЗМІ	1 місяць
Проведення моніторингу та громадського обговорення	Експерти ОГС	1 місяць
Затвердження на форумі ОГС	ОГС	1 місяць

Довгострокові плани (3 роки):

Що?	Допомога від	Термін
1. Інформаційна кампанія з метою залучення ОГС до Кодексу	Донори, ЗМІ	Постійно
2. Розробка і впровадження системи моніторингу ОГС (на основі Кодексу) – виявлення тих, хто не відповідає стандартам Кодексу та піар тих, хто є взірцем	ОГС	Через 6 міс.
2.1. Пілотне впровадження		Через рік
2.2. На постійній основі		

**Склад учасників проек-
тної групи:** Юрій Петру-
шенко, Тамара Віхарєва,
Олександр Ільєнко.

ПРОЕКТНА ГРУПА «ЕТИЧНІ, ВІДКРИТІ ЗМІ»

Що робити?	Потрібна допомога	Кінцевий термін
Фаховий щорічний рейтинг, що формується експертним середовищем <ul style="list-style-type: none"> • Розробити критерії оцінки ЗМІ (ТБ); • Сформувати групу експертів; • Визначитися з формою оприлюднення. 	Експерти: медійники, соціологи, юристи	3 місяці (відповідальний В. Яринич)
Проведення освітніх заходів із правозахисної тематики для медійників та медійниць: <ul style="list-style-type: none"> • Визначити програму, тренерів освітніх заходів у пілотних регіонах. 	Правозахисники, журналісти з досвідом, локальні ЗМІ. Потрібна допомога у виданні посібників та фінансова підтримка	3 місяці
Створення альтернативних, нішових медіа: <ul style="list-style-type: none"> • Визначення концепції (вивчення запитів) • Запуск двох пілотних проектів 	Представники нішевої аудиторії. Фінансування виробників медіа контенту	3 роки

Склад учасників проектної групи: Андрій Климчук, Ольга Веснянка, Леся Харченко, Віталій Яринич, Ярина Лазар

ПРОЕКТНА ГРУПА «ОГС ЕФЕКТИВНО ТА ШИРОКО ВИКОРИСТОВУЮТЬ ІТ-ТЕХНОЛОГІЇ
(ПРОГРАМИ, ПЛАТФОРМИ, ДОДАТКИ)»

Короткострокові плани

Що робити	Потрібна допомога	Кінцевий термін
Проект дослідження з метою детальнішого з'ясування суті продукту, який ми хочемо запропонувати	Microsoft	1 місяць
Знайти партнера для впровадження та адміністрування системи	ГУРТ/ «Громадський простір», ІТ компанії	1 місяць
Розробка концепції, плану розвитку та методології проекту дослідження	Міжнародні організації	3-6 місяців

Довгострокові плани

Що робити?	Потрібна допомога	Кінцевий термін
Розробка концепції та плану дослідження	Міжнародні організації/ ІТ компанії спільнот	3 місяці
Вивчення досвіду сусідніх країн (Росії, Польщі, Румунії)	Агенти на місцях	6 місяців
Проведення дослідження	Група	6-12 місяців
Запуск платформи	Група	1-2 роки

Склад учасників проєктної групи: Васирина Дибайло, Василь Романюк, Максим Ковбель, Наталія Жовнорук

ПРОЕКТНА ГРУПА «МОЛОДЬ – РЕАЛЬНИЙ АГЕНТ ЗМІН»

Кроки	Потреба	Кінцевий термін
Проведення спільного міжрегіонального заходу в п'яти містах (розважальний, флеш-моб, спортивний, екологічний тощо) з метою самоорганізувати спільноту підлітків (15.10).	Фінансова допомога на місцях (департаменти, бізнес, бюджет, ОГС);	3 місяці
Ділимося досвідом – поширення інформації про результати заходу: зйомка відео-файлу для соціальних мереж (1.11).	Ресурси (волонтери, технічне забезпечення)	01.09.- 01.12.
У вищих навчальних закладах на регіональному рівні провести серію тренінгів, на яких інформуємо студентів про громадську активність. Вивчення досвіду залучення шкіл, пошук молодіжних кумирів та інших агентів впливу (наприклад, «Пласт»), які б залучили молодь до громадської активності	Участь донорів, експертів.	01.03.-01.12.
Звітування	Фінанси, ресурси (люди)	01.12.
Оцінка досвіду та пошук послідовників	Інтернет	3 роки

Склад учасників проєктної групи: Наталія Коваль, Дмитро Колесник, Даниїл Майоров, Марія Сергійко, Андрій Матвеев

КОМЕНТАРІ УЧАСНИКІВ:

Леся Харченко:

«Думаю, що планування – одна з найважливіших вправ на Кримській весні. Це перший крок до дії. Ми планували спільно, і кожен взяв на себе відповідальність за заплановане. Це другий крок до дії. Сподіваюся, що ці кроки стануть початком, а для багатьох продовженням шляху «в тисячу літ».

Максим Ковбель:

«Це була найдієвіша частина заходу. Вважаю, що ця вправа потребує багато часу. З усього зробленого нами за час конференції, це завдання виявилось найбільш корисним».

4.3. ЗАВЕРШАЛЬНЕ КОЛО

Наприкінці заходу під час завершального кола учасники обмінялися думками та враженнями від конференції. Зокрема, прозвучали такі міркування:

Андрій Климчук:

«Дуже часто в голову приходять ідеї, але бракує людини, яка тобі допоможе, підкаже, порадить у певній сфері. Тут є журналісти, юристи, і коли ми разом, є розуміння того, що не все так складно робиться – можна подумати, запланувати і діяти».

Богдан Маслич:

«Я повністю згоден, що не все так складно робити, лише за однієї умови – якщо робити. Собі та іншим я побажаю саме «робити» те, про що ми тут з вами говорили».

Тимофій Хом'як:

«Збираючись на конференцію і розмірковуючи над далеким 2018 роком, здавалося, не можна розпланувати так далеко. Але після трьох днів професійної роботи організаторів та бажання учасників зробити щось справді реалістичне, здається, майбутнє вже зовсім близько».

Даниїл Майоров:

«Зранку здавалося, що на залізниці туман і не видно колії і не видно взагалі, чи є там колія далі. Але зараз було таке враження, що ми розставляємо і наповнюємо вагони. Хоча невідомо взагалі, чи вони поїдуть, якщо будуть наповнені. Зараз враження таке, що вагони зіщеплені, ми їх разом штовхаємо і, принаймні, на наступні три місяці туман розвиднюється і є розклад руху».

Ольга Веснянка:

«Для мене це цікавий і справді несподіваний досвід. Ніколи не брала участі в такого ґатунку заходах. Найбільше я рада тим знайомствам, які принесуть конкретний результат».

Марія Сергійко:

«Хтось на початку сказав «шукаю», а я можу сказати «знайшла!»»

Світлана Супрун:

«Хочу подякувати учасникам за різноманітні дискусії. Вони виникали там, де я їх не очікувала, і це було цікаво. Також я хочу подякувати організаторам і Джо за цікавий формат. Я була скептична спочатку, але в кінці мені дуже все сподобалось».

Юрій Петрушенко:

«В мене є відчуття, що я не знаю і знаю, що робити. Таке буває в природі, коли летить ключ журавлів. Вони знають дорогу, поки разом. Коли журавель лишається один, він не знає, куди летіти. В мене таке ж відчуття, що я знаю, тому що ми разом».

Василь Романюк:

«Хочеться, щоб ті підвалини – цокольне приміщення чи перший поверх, які ми розбудували як будівельники, далі нарощували наступні поверхи, вдосконалювалися, вікна робились більшими, вигляд ставав кращим...»

УЧАСНИКИ

Безсонова
Людмила

Ресурсний центр ГУРТ

Бухгалтер

bezsonova@gurt.org.ua

Бєляєва Наталія

IREX

Керівник
відділу
партнерств

nbelyaeva@irex.org

Веснянка Ольга

Німецька Хвиля

Журналіст

gkpora@gmail.com

Віхарєва Тамара

Євпаторійський
інформаційно-
консультаційний центр

Керівник

inform.evp@mail.ru

Гончарук Тетяна

Ресурсний центр ГУРТ

Менеджер

goncharuk@gurt.org.ua

Джо Тьопфер

BOSCOR

Фасилітатор

jtoepfer@boscop.org

Дибайло
Василина

Партнерство «Кожній
дитині» в Україні

Директор

v.dybaylo@p4ec.org.ua

Єгоров Дмитрій

Тижневик «Улиця
заречная»

Редактор

lmk.net.ua@gmail.com

Єремічева Любов

Ресурсний центр ГУРТ

Менеджер

yermicheva@gurt.org.ua

	Жовнорук Наталія	Київська Гуманітарна Академія	Студентка	xani@list.ru
	Жук Євген	Борівська районна рада	Голова районної ради	pr_borova@ukr.net
	Жулинська Олеся	Coca-Cola Україна	Директор зі зв'язків із громадсь- кістю	ccbu@cchbc.com, olzhulynska@ coca-cola.com
	Зайцева Оксана	Ресурсний центр ГУРТ	Волонтерка	xenia-z@meta.ua
	Ільєнко Олександр	Сектор сприяння розвитку громадянського суспільства та взаємодії з об'єднаннями громадян Департаменту інформації та комунікацій з громадськістю Секретаріату Кабінету Міністрів України	Головний спеціаліст	iljenko@kmu.gov.ua
	Климчук Андрій	Телеканал ТОНІС	Журналіст	andriy_klymchuk@ ukr.net
	Коваль Наталія	Туристичне агенство Dream Tour	Директор	talika82@gmail.com
	Ковбель Максим	Aion Ua	Менеджер проекту	kovbelm@mail.ru

	Колесник Дмитро	Пласт - Національна скаутська організація України	Виконавчий директор	dmytrokol@gmail.com
	Кюрчевський Марат	Корпус Миру США в Україні	Директор проекту розвитку громад	mkurchevsky@ peacecorps.gov
	Лазар Ярина	Національна академія державного управління при Президентіві України	Провідний науковий співробітник	lzar_pr@ukr.net
	Левченко Олег	Подільська агенція регіонального розвитку	Виконавчий директор	o.levchenko@pard.org.ua o.levchenko.pard@ gmail.com
	Литвинова Тетяна	Фонд сталого розвитку «Стара Волинь»	Тренер	tet-l@ukr.net
	Майоров Даниїл	Ініціативна група "Здравіє"	Керівник	fcdc@ukr.net
	Маслич Богдан	Ресурсний центр ГУРТ	Виконавчий директор	maslych@gurt.org.ua
	Матвєєв Андрій	Школа громадської активності Запорізького національного університету	Організатор	andreyzp90@gmail.com

КРИМСЬКА ВЕСНА
РОЗВИТКУ 2013

Майбутнє
громадянського
суспільства
України

Мелешчук Олексій Helen Marlen Group Виконавчий директор o.meleshchuk@helen-marlen.com

Мехоношина Алла Управління освіти Красноперекопської РДА Керівник oo_krga@ukr.net

Петрушенко Юрій Рада молодих вчених Голова правління yuriy.petrushenko@gmail.com

Репік Світлана Ресурсний центр ГУРТ Менеджер repik@gurt.org.ua

Романюк Василь ПРООН в Україні Координатор проектів Vasyl.Romanyuk@undp.org

Сейтосманов Айдер Агентство сільського розвитку АР Крим Голова правління ayder.seiytosmanov@gmail.com

Сергійко Марія А.В.С. Викладач maria.serhiiko@gmail.com

Старовойтенко Олександр За життя без шкідливих звичок Президент starovoytenko_s@mail.ru

Степурін Ігор Самміт-Книга Директор igstepurin@yandex.ru

Супрун Світлана Фонд Ч.С.Мотта Консультант suprun.svitlana@gmail.com

Учасники

Сурма Святослав Небайдужі Дрогобиччани Голова організації surma2008@gmail.com

Тамашов Олександр м.Євпаторія Приватний підприємець, юрист, соціальне підприємництво pionerplus@mail.ru

Тарасенко Наталія Житомирська обласна молодіжна громадська організація «Паритет» Голова Ради natakrileo@mail.ru

Татарінова Лариса Програма розвитку фінансового сектору FINREP-II Експерт з розвитку громадських організацій фінансового сектору LTatarinova@finrep.kiev.ua

Тимчук Тарас Ресурсний центр ГУРТ Керівник напрямку Суспільна інформація tymchuk@gurt.org.ua

Халілов Айдер Pact inc. в Україні Менеджер програми розвитку громадянського суспільства Криму akhalilov@pactworld.org

КРИМСЬКА ВЕСНА
РОЗВИТКУ 2013

Майбутнє
громадянського
суспільства
України

Харченко Леся

Програма «Місце зустрічі -
Діалог»

Консультант
із зв'язків з
громадсь-
кістю

l_kharchenko@
hotmail.com

Хомяк Тимофій

АртВертеп

Директор

tim.artvertep@gmail.com

Чувакова
Олександра

Майкрософт-Україна

Координатор
соціальних
програм

t-olekch@microsoft.com

Шейгус
Володимир

ІСАР «Єднання»

Виконавчий
директор

sheyhus@gmail.com

Якимець
Маріанна

Ресурсний центр ГУРТ

Адміністра-
тор

yakymets@gurt.org.ua

Яринич Віталій

Телекритика

Директор

yarinich.tk@gmail.com

Ярмоленко
Жанна

Апарат ВРУ, Управління
по зв'язках з місцевими
органами влади та
органами місцевого
самоврядування

Керівник
проектів

zyarmolenko@fim.ua

Яценко Сергій

с. Радинка Поліського
району Київської області

Сільський
голова

sergiy_yatsenko@ukr.net

Ресурсний центр ГУРТ

Ресурсний центр ГУРТ – це національний центр суспільної інформації та експертизи. Розвиваючи громадянське суспільство з 1995 року, ми віддані розбудові України.

ГУРТ працює для свідомої та успішної України, де громадянське суспільство гарантує гідність, впевненість та довіру поміж громадянами на місцевому та національному рівнях. ГУРТ відіграє роль комунікаційної, інформаційної та ресурсної платформи для активних громадян – агентів суспільних змін з усіх регіонів України.

ГУРТ бере активну участь в демократичних суспільних перетвореннях в Україні, використовуючи та розвиваючи потенціал інститутів громадянського суспільства, і стає визнаною комунікаційною та ресурсною платформою, а також базою знань для інститутів громадянського суспільства та лідерів громад.

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ 2014

- **У напрямку «Суспільна інформація»:** утвердити практику системної проактивної комунікації між інститутами громадянського суспільства та лідерами громад, стимулюючи громадянське суспільство в Україні до інклюзивного діалогу на місцевому та національному рівнях.
- **У напрямку «Суспільна експертиза»:** сприяти підвищенню ефективності діяльності інститутів громадянського суспільства України, пропагуючи та впроваджуючи принципи і стандарти належного врядування та високої спроможності лідерів громад та інституцій громадянського суспільства.

ЦІЛЬОВІ АУДИТОРІЇ

- лідери інститутів громадянського суспільства та громад України, суспільно активні громадяни, медіа, донорські організації, органи влади, бізнес.

СТРАТЕГІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ

Для досягнення стратегічних цілей ГУРТ передусім застосовує такі інструменти:

- Забезпечення доступу до суспільної інформації
- Розвиток спроможності
- Мережування

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ГУРТА

Суспільна інформація:

- Виробництво унікального суспільно корисного медіа-контенту
- Доступ до найбільшої мережі лідерів громад та інституцій громадянського суспільства в Україні
- Просування суспільно корисних ініціатив

Соціальна експертиза:

- Програми та інструменти для розвитку спроможностей
- Менеджмент інноваційних проектів
- Практичні дослідження громадянського суспільства та соціальний маркетинг

КОНТАКТИ

вул. Попудренка 52, **офіс** 609, м. Київ 02660

тел./факс: +38 (044) 296 1052

e- пошта: info@gurt.org.ua

веб: gurt.org.ua

